

RÅDET FOR DYREETIKK

Oppnevnt av Landbruks- og
matdepartementet i samråd
med Fiskeri- og
kystdepartementet

Om Rådet for dyreetikk

Rådet for dyreetikk er et uavhengig, rådgivende organ som skal holde seg orientert om og vurdere prinsipielle etiske sider ved alle typer dyrehold og bruk av dyr (herunder fisk), samt forholdet til viltlevende dyr. Det skal vurdere de etiske sidene ved direkte og indirekte bruk av bioteknologiske prinsipper på dyr, og de etiske sider av moderne avlsarbeid og dyrehold, herunder bevaring av genetisk mangfold og hensynet til ville biologiske ressurser. I tillegg skal Rådet bidra til en løpende debatt om dyreetiske spørsmål i samfunnet og drive holdningsskapende arbeid.

Rådet for dyreetikk legger til grunn for sine vurderinger at dyr har en egenverdi ut over sin nytteverdi og at de skal behandles med respekt. Husdyr skal holdes i et miljø der de kan uttrykke artsspesifikk atferd, og de skal beskyttes mot unødig lidelse. Hensynet til det enkelte dyr vil imidlertid ofte måtte veies opp mot andre hensyn. De belastninger som påføres dyr må etter Rådets syn alltid stå i et rimelig forhold til den nytten mennesker mener å ha av bruken. Det vil ofte være vanskelig å avgjøre hva som er en tilstrekkelig begrunnelse for å påføre dyr belastninger. I vårt samfunn, som i andre, vil det være ulike oppfatninger om hva et etisk akseptabelt dyrehold innebærer i praksis. Rådet for dyreetikk har dyrs velferd og trivsel i fokus, men vil i sine vurderinger også ta høyde for hva som oppfattes som rimelig ivaretagelse av andre hensyn. Etter Rådets syn er det mulig å holde og bruke dyr på en måte som ivaretar hensynet til dyrets livskvalitet og verdi. Rådet arbeider for å forbedre dyrenes forhold på de områder der behovene synes åpenbare. Rådet ønsker med sine uttalelser å skape debatter i det offentlige rom som kan bidra til å klargjøre hvor grensene for vår utnyttelse av dyrene bør gå. Forut for uttalelsene innhenter Rådet kunnskap fra relevante miljøer og aktuell faglitteratur. Hold av dyr er en del av vår kultur og det angår derfor alle samfunnsborgere.

Rådets nettsider: www.radetfordyreetikk.no

Etiske vurderinger av dagens hestehold

Mai 2011

Innhold	Side
1 Rådets anbefaling	2
1.1 Generelle råd	2
1.2 Spesielle råd	2
2 Innledning	3
3 Dagens hestehold ut fra en etisk betraktning	4
3.1 Hesteavl	4
3.2 Daglig hold	4
3.2.1 Innendørs oppstalling	4

3.2.2 Utendørs hold	5
3.2.3 Næringsbehov	5
3.2.4 Når føllet skal skilles fra hoppa	5
3.2.5 Temming og trening	6
3.2.6 Skoing	6
3.2.7 Bruk av korreksjonsmidler	6
3.2.8 Transport	7
3.2.9 Unormal atferd - stereotypier	7
3.2.10 Kompetanse	7
3.3 Medisinsk behandling ved spesielle tilstander	8
3.3.1 Generelle betraktninger	8
3.3.2 Leddinjeksjoner	9
3.3.3 Kronisk sykdom	9
3.3.4 Krybbebiteroperasjon	9
3.3.5 Kastrering	9
3.3.6 Avliving og slakting	10
3.3.7 Veterinærens ansvar	10
4 Lovverket	10

1 Rådets anbefaling

1.1 Generelle råd

Hester er sosiale dyr med stort behov for flokktilhørighet, bevegelse og lang etetid. De er prisgitt sine eiere og passere, og det er viktig at eierne og passerne er klar over sitt ansvar og sørger for at hesten får leve et godt liv. Hester bør i størst mulig grad holdes i et miljø der de har mulighet til å utøve artsspesifikk atferd. For å unngå kjedsomhet, bør det iverksettes tiltak som aktiviserer hestene utenom den tiden som går med til fôropptak og bruk. Unghester bør holdes i gruppe for at de skal lære sosiale spilleregler og ”hestespråket”. All temming, trening og bruk må i størst mulig grad baseres på belønning og straffemetoder skal unngås. Det er viktig at aktive konkurransehester, og hester i tungt arbeid, ikke utsettes for store belastninger og at hestene ved tegn på mistriivsel tas ut av konkurranse-/arbeidssituasjonen i tide. Innen hesteholdet er det et stort utbud av utstyr. Uten kunnskap om riktig bruk og risikofaktorer kan slikt utstyr påføre hestene betydelige lidelser.

1.2 Spesielle råd

- 1.2.1 Både myndighetene og aktuelle organisasjoner må bidra mer aktivt for å sikre kunnskaper og gode holdninger til hold og bruk av hest. Dette er avgjørende for dyrevelferden.
- 1.2.2 Organisasjonene oppfordres til å utvikle individuelle helsekort med sentral lagring av helsedata. Helsedataene må gjøres tilgjengelige, og presenteres slik at de kan nyttes i hesteavlen for å bidra til en sunn utvikling av hesterasene.
- 1.2.3 I utvalg av avlsdyr anbefaler Rådet å bruke avlsverdier basert på informasjon om alle tilgjengelige slektninger i tillegg til dyret selv.
- 1.2.4 Rådet henstiller til ansvarlige for avlsarbeidet om å bidra til at innavlsgraden holdes lavest mulig, og at genetisk mangfold bevares. Dette må prioriteres fremfor rasetyrisk særpreg.
- 1.2.5 Uteliv og gruppehold bør prioriteres for å sikre hestene bevegelsesmuligheter og kontakt med andre hester. Hester som står enkeltvis på spiltau eller i boks, bør daglig få være ute sammen med andre hester.

- 1.2.6 Dersom barn under 16 år er gitt ansvar for hest(er), er det de foresatte som er ansvarlige for å sikre at dyreholdet er bra.
- 1.2.7 Føll bør ikke skilles fra mora før tidligst ved 6-8 måneders alder, og gjerne senere dersom hoppa ikke er drektig.
- 1.2.8 Rådet mener alle hester skal ha tilgang på beite i sommerhalvåret, og at de hele året daglig tilbys tilstrekkelige mengder med grovfôr og vann av god kvalitet.
- 1.2.9 Alt utstyr som brukes i hesteholdet skal tilpasses den enkelte hest.
- 1.2.10 Høvene skal beskjæres og skos ved behov av kvalifisert personell.
- 1.2.11 Rådet henstiller til offentlig myndighet om å etablere en autorisasjonsordning for hovslageryrket.
- 1.2.12 Offentlig myndighet bør forby krybbebiteroperasjon, bruk av tungestropp, og bruk av halsrem som skal hindre krybbebiting/luftsluking.
- 1.2.13 Ved behandling av sykdommer og skader er det viktig at hestens velferd settes i sentrum, og at det gis tilstrekkelig med tid til helbredelse.
- 1.2.14 Tvangs- og korreksjonsmidler som medfører smerter må brukes i minst mulig grad.
- 1.2.15 Temming og trening må gjennomføres med tålmodighet, belønning og respekt. Ufysiologiske treningsmetoder som Rollkur bør forbys.
- 1.2.16 Offentlig myndighet bør innføre krav om dokumenterbar kompetanse hos hesteeiere, personer med ansvar for hester og utleieryrker av stallplass.
- 1.2.17 Hester som ikke mestrer sin livssituasjon (eksempelvis konkurransehester og rideskolehester), må ikke brukes videre i slike sammenhenger.

2 Innledning

Tamhesten regnes som en underart av villhesten som levde naturlig på steppene i Eurasia fra Polen til Mongolia. Det er ca. 8 000 år siden menneskene begynte å holde hest som husdyr, og hestens evne til å underordne seg en flokkleder var trolig viktig for domestiseringen. Gjennom selektiv avl har vi i moderne tid laget mange ulike hesteraser. Minste hesterase er falabella som kan veie under 20 kg, mens shirehesten som en av de største hesterasene kan veie godt over 1000 kg. Fire hesteraser regnes som norske; fjordhest, nordlandshest/lyngshest, dølahest og kaldblodstraver. På 1930-tallet var antallet hester i Norge cirka 200 000. Hesten ble overflødig som trekkraft da traktoren og bilen ble vanlig, og på slutten av 1960-tallet var antallet under 20 000. De siste årene har det vært antatt at vi har omtrent 60 000 hester i Norge, hvorav cirka 23 000 travhester, 3 000 galopphester og 30 000 ridehester. Svært få hester brukes i dag til arbeid i skogbruk og landbruk. Pågående undersøkelser tyder på at det totale antallet hester i Norge kan være nærmere 100 000.

Hester har som flokkdyr et stort behov for kontakt med andre hester, de foretrekker et liv utendørs, og villhester og hester på beite bruker 14-16 timer per døgn til fôropptak. Hester er planteetere, og faster ikke frivillig mer enn tre-fire timer. De sover bare noen timer i døgnet, fordelt på flere perioder. Godt syn, god hørsel og hurtig reaksjon med flukt er deres beskyttelse mot farer.

Dagens hestehold avviker i stor grad fra dette. Mange hester tilbringer store deler av døgnet innendørs med begrenset grovfôrtilgang, kort etetid og individuell oppstalling på liten plass. Disse forholdene er satt i sammenheng med utvikling av stallvaner, magesår og aggressivitet. Mange hester skifter stall og ”stallkamerater” mange ganger i løpet av livet, og de har mange ulike personer å forholde seg til. En hest som hindres i å utøve naturlig atferd, kan få målbare endringer i fysiologiske stressindikatorer og utvikle unormal atferd. Krybbebiting, luftsluking, veving og tungerulling er eksempler på dette. Hester er imidlertid tilpasningsdyktige, og fungerer tilsynelatende godt under mange ulike forhold.

Dagens hestehold har en viktig samfunnsmessig funksjon ved at ungdom får kontakt med dyr. Terapiridning vurderes som gunstig for personer med nedsatt funksjonsevne for opptrening av balanse og koordinasjon og styrking av muskulatur.

Mye av den gamle hestekunnskapen ble borte da hesten forsvant fra landbruket på 1950-tallet, og kunnskap om hestehold er svært variabelt hos dagens hesteeiere. Rådet har mottatt bekymringsmeldinger knyttet til bruk av diverse utstyr, og isolert hold av enslige hester.

3 Dagens hestehold ut fra en etisk betraktning

3.1 Hesteavl

Avlsarbeidet i Norge angår i utgangspunktet mange hesteraser, men de særnorske hesterasene får størst oppmerksomhet. Det er de godkjente avlsorganisasjonene for den enkelte rase som har ansvar for avlsarbeidet (hjemlet i *Forskrift om godkjente (reinavla/registrerte) dyr av hestefamilien av 13. 1.1999 nr 67*, med hjemmel i *lov 4. desember 1992 nr. 130 om husdyravl og lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven)*), og Norsk Hestesenter skal godkjenne avlsorganisasjonenes avlsplaner og oppnevne kåringsdommere etter anbefaling fra avlsorganisasjonene. Norsk Hestesenter har en koordinerende rolle innen norsk hesteavl, og skal bidra til sunne og funksjonelle avlsdyr som oppfyller bestemte avlsmål. Linjeavl og små populasjonsstørrelser er en viktig årsak til den relativt høye innavlsgraden vi ser hos to av de fire norske hesterasene.

Hesteavlen bygger på vurdering av det enkelte individs eksteriør (utstilling) og prestasjoner (bruksprøver på utstilling, resultater i konkurranse). For konkurransehester teller prestasjoner mye, og selv individer med arvelige sykdommer/defekter har blitt kåret. For noen raser kreves røntgenundersøkelse av det enkelte individ for å kunne bli vurdert som avlshingst (for å utelukke forbeinete draktbrusker, løse biter i ledd, spatt og ringfot). Avlsindeks-systemer der ulike egenskaper hos slektninger og individet selv vektlegges, står sentralt i avlsarbeidet på hest for de rasene der dette er tilgjengelig, og bidrar til sikrere utvalg av avlsdyr med ønskelige egenskaper. For mange raser blir rasetypen vektlagt i avlsarbeidet for å bevare særpreget til rasen.

Siden hesten fortsatt er et bruksdyr, blir egenskaper knyttet til god funksjon og god helse tillagt vekt i avlsarbeidet både direkte (på utstillinger og ved bruksprøver) og indirekte (gjennom prestasjonsresultater). Det bør innføres individuelle helsekort med sentral lagring i et helseregister for hest slik at helseregistreringer kan brukes i avlsarbeidet. Dette vil fremme god helse, holdbarhet (et langt liv) og velferd. Innavlsgraden hos dølahest og nordlandshest/lyngshest er bekymringsfull, og fordrer at en tar spesielle hensyn for å øke antall avlsdyr, og unngå ensidig bruk av enkelte hingster.

Rådets vurdering

- God helse må være overordnet eksteriør og prestasjoner i avlsarbeidet.
- Den høye innavlsgraden hos dølahest og nordlandshest/lyngshest er bekymringsfull. Rådet henstiller til avlsorganisasjonene å holde innavlsgraden lavest mulig for alle raser og at genetisk mangfold bevares.
- Individuelle helsekort med sentral lagring av helsedata bør innføres for å bidra til en sunn utvikling av hesterasene.

3.2 Daglig hold

3.2.1 Innendørs oppstalling

De fleste hester oppstalles individuelt, og dette gjør det enkelt for stallpersonalet å følge med på hold, appetitt og avføring til hver enkelt hest. Det gjør individuell fôring mulig, og hesten er lett tilgjengelig når den skal brukes. Hester oppstalles ofte i boksen eller oppbundet på spiltau mer enn halve døgnet, og kontakten med nabohestene er ofte begrenset av mer eller mindre tette skillevegger. Hos individuelt oppstallede hester med kun synskontakt med andre hester, er stereotypier (gjentatte atferdssekvenser tilsynelatende uten hensikt) ikke uvanlig. Stimulirike miljøer kan motvirke kjedsomhet og utvikling av stereotypier. Det finnes i dag alternative oppstallingssystemer som bedre tilfredsstiller hestens behov.

Hester er ømfintlige for støv, og dårlig luftkvalitet inne på stallen kan påføre hestene sykdommer i luftveiene. Støvpartikler kan forårsake allergi, og de kan også føre med seg soppsporer og bakterier som ved inhalasjon kan komme langt ned i luftveiene. Høy ammoniakkonsentrasjon på grunn av dårlig rengjøring kan forårsake lungebetennelse hos føll og ikke-infeksiøse lungelidelser. God ventilasjon og lavt støv nivå på stallen er viktig for hestens helse og velferd.

3.2.2 Utendørs hold

Når hester kan velge, tilbringer de mesteparten av døgnet ute, uansett vær. Utegang i grupper gir hestene mulighet til bevegelse og å leve i en flokk der eldre hester oppdrar de unge. Hester er termotolerante, og med tilvenning, god fôring og tilgang til leskur med tørt, isolerende underlag kan hester holdes utendørs selv ved lave temperaturer. Hester som kun holdes utendørs, skal utenom vanlig beiteperiode ha tilgang til leskur som gir beskyttelse mot nedbør og vind. Om sommeren er leskur viktig for å gi beskyttelse mot sol og regn. Mye nedbør fører til at opptråkkede områder lett blir gjørmete, og steder med mye trafikk bør derfor ha drenerende underlag. Ved gruppehold vil enkelte hester havne lavest på rangstigen, og for å unngå mobbing er det viktig med god plass og stor nok tilgang på fôr og vann. Gruppehold av unghester er vist å ha positiv effekt på hestens atferd under trening, og kan forebygge stereotypier. Aggressivitet forekommer sjelden i stabile grupper der det er god plass og nok mat. Dekken kan være nødvendig i kaldt vær særlig dersom hesten klippes vinterstid. Det er likevel viktig å være klar over at dekkenbruk kan forstyrre hestens naturlige evne til å venne seg til synkende temperaturer (ved gradvis økende lengde og tetthet på hårlaget), og at dekken kan hindre hestene i å utføre sosial hudpleie.

3.2.3 Næringsbehov

Hesten spiser i hovedsak gress, men også annet plantemateriale som bladverk, greiner og bark. Kraftfôr består av næringsrike frø (korn) tilsatt vitaminer og mineraler. Hester som gis mye kraftfôr og/eller korn trenger mindre grovfôr for å få dekket næringsbehovet, og dette fører til kort etetid. Lite grovfôr er en risikofaktor for luftsluking/krybbebiting, og er også satt i sammenheng med utvikling av magesår som ofte forekommer hos løpshester. Det er derfor viktig at hester får rikelig med grovfôr av god kvalitet. Dårlig grovfôr kvalitet kan føre til alvorlig sykdom som blant annet kolikk, luftveislidelser og nervelammelser. Det er viktig for hestens velferd at behovet for næring, vitaminer og mineraler dekkes.

Hester drikker mellom 20-50 liter vann per dag, og foretrekker en åpen vannkilde (bøtte) fremfor drikkekar. Hester drikker betydelig mer vann når vannet ikke er kaldt, men temperert. Lavt vanninntak antas å være en relativt vanlig årsak til kolikk, og det er derfor viktig at hesten har god tilgang på vann av god kvalitet.

3.2.4 Når føllet skal skilles fra hoppa

Under naturlige forhold vil føllet die hoppa i 8-10 måneder, og ofte betydelig lenger dersom hoppa ikke får nytt føll året etter. I vårt hestehold blir føllene vanligvis skilt fra moren ved 4-7 måneders alder. Atskillelsen fører ofte til sterk reaksjon hos både føllet og hoppa, og utvikling av stereotyp atferd er satt i sammenheng med tidlig atskillelse og isolert oppstalling av føllet. Tiltak for å redusere stressreaksjonen hos føllet er tilgang til godt beite, gradvis separasjon, at føllene gis en diett med høyt fiberinnhold og at flere føll atskilles samtidig og oppstalles sammen i gruppe. Skånsom atskillelse er viktig for både hoppa og føllet.

3.2.5 Temming og trening

Ved temming og trening er det viktig at en bruker metoder som ikke påfører hestene frykt, skader eller unødige påkjenninger og belastninger. "Imprinting" ble for noen år siden en populær metode som innebar å berøre det nyfødte føllet overalt og holde det fast til det sluttet å kjempe imot. Metoden skulle føre til at føllet senere aksepterte all menneskelig håndtering. Langtidsstudier har ikke påvist effekt av behandlingen når føllene er ett år gamle, og metoden blir av flere etologer karakterisert som mental vold. Tid, tålmodighet, belønning og respekt er viktig både under temming og trening av hester. Rollkur er blitt en populær måte å ri hester på. Metoden går ut på at hesten skal krumme nakken så sterkt at haken nesten går helt inn mot bringen. Hodeholdningen er ufysiologisk og svært omdiskutert. Nyere undersøkelser har vist at hester søker å unngå metoden, og at den kan ha uheldig effekt på hestenes atferd.

Intensiv trening og hyppige konkurranser kan virke stressende på enkelte individer. Uhåndterbarhet og nedsatt matlyst i forbindelse med og etter konkurranser og magesår er tegn på at hesten kanskje ikke egner seg som konkurransehest. Gode kunnskaper og erfaring er viktig hos de som er ansvarlige for konkurransehester, slik at hestene ikke utsettes for belastninger som går utover deres velferd. Det var tidligere relativt liten oppmerksomhet på individuell tilpasning av utstyr som seletøy og ikke minst saler. Dette er man mer klar over i dag, men det er mangel på utdannede fagfolk. Trykkskader i huden og dårlig muskelutvikling er vanlige konsekvenser av dårlig tilpasset utstyr, og kan også føre til smerter, nedsatt prestasjon og uønsket atferd.

3.2.6 Skoing

Stadig flere hesteeiere velger i dag å la hesten gå uten sko hele året. Hoven har uten tvil fordel av å være uten sko såfremt bruken tilpasses underlaget. For aktive brukshester vil imidlertid slitasjen på hoven i de fleste tilfeller være av en slik karakter at hesten bør skos av dyrevernhensyn. Solide kunnskaper er viktig når en hest skal skos da en feil påsatt sko kan føre til betydelige skader, ikke bare på hoven men på hele hesten ved feilbelastning. Uskodde hester bør få høvene beskåret regelmessig og av kvalifisert personell.

3.2.7 Bruk av korreksjonsmidler

Innen hestesporten finnes mye utstyr som ved ukyndig bruk kan påføre hestene smerter, skader og unødige belastninger. Eksempler på dette er pisk, sporer, brems, tungestropp samt halsrem for å motvirke luftsluking/krybbebiting. Pisk skal kun brukes som et korreksjonsmiddel, og ikke for å straffe hesten. I Norge er det forbudt å bruke pisk i konkurranser innen trav- og galoppporten. Sporer skal kun brukes som en forsterking av sjenklene, og skal ikke påføre hesten sår eller skader. Brems er en løkke av et tau festet til et trehåndtak, og tauløkka legges rundt hestens overleppe og vris til. Dette har en beroligende effekt på mange hester, muligens via utskillelse av endorfiner (smertelindrende stoffer som kroppen selv produserer). Brems skal kun brukes i nødsituasjoner og av kvalifisert personell (eksempelvis ved veterinærmedisinsk behandling). Feil bruk av brems kan føre til at overleppa skades og at hesten blir vanskelig å håndtere. Tungestropp er en stropp av lær, plast

eller tøy som festes rundt tunga og binder denne fast til hodelaget og hindrer hesten i å bevege tunga. Det er angitt at enkelte hester har en tendens til å svelge tunga, men det er usikkert om dette virkelig er et reelt problem. Dersom tungestroppen sitter på tunga for lenge kan den gi betydelige skader i tunga på grunn av sirkulasjonssvikt. Lufts luking/krybbebiting kan hindres ved å sette på hesten en spesiell halsrem som presser mot hestens svelg, og hindrer hesten i å svelge. Etter at atferden er forhindret i en periode for eksempel ved bruk av halsrem så kan imidlertid trangen til lufts luking/krybbebiting øke igjen, og virkningen av halsrem kan derfor bli kortvarig. Halsrem for å hindre lufts luking/krybbebiting er ikke vist å ha gunstig effekt på hestens helse og velferd. Etter Rådets syn vil bruk av slikt utstyr tvert i mot påføre hestene unødige lidelser.

3.2.8 Transport

De fleste hester blir transportert, og mange konkurransehester transporteres opptil flere ganger ukentlig. Transport vil påføre de fleste hester en stressbelastning, og mange hester er vanskelige å laste om bord på transportmiddelet. Stressreaksjonen er særlig høy under lastning, men pulsen forblir høyere enn hvilepuls under kjøringen. De fleste hester har redusert vann- og fôropptak under transport. Etter lange transporter er det observert uttørring, kolikk og luftveisproblemer ("transportpsyke"). Tilvenning til transportmiddelet og transportering er viktig for å redusere stressreaksjonen hos hesten.

3.2.9 Unormal atferd - stereotypier

Stereotyp atferd er gjentatte atferdssekvenser uten mål og mening. Typiske eksempler er lufts luking/krybbebiting, tungerulling, veving og boksvandring. Stereotypier er ikke påvist hos villlevende hester, og sees særlig hos hester som tilbringer mye tid på stall. Stereotypier tilskrives mangler i miljøet som isolasjon, tidlig avvenning fra mora og begrenset tilgang på grovfôr. Stereotyp atferd er antatt å virke stressdempende gjennom frigjøring av endorfiner. Selv om stereotypier antas å skyldes mangler i miljøet, trenger imidlertid ikke miljøforbedringer å føre til at stereotypien forsvinner. Hester som er luftslukere/krybbebitere vil i de fleste tilfeller ha atferden livet ut. Atferden har vært angitt å gi økt risiko for kolikk og fordøyelsesproblemer, men dette er ikke vist vitenskapelig. Atferden kan være funksjonell ved at den er et forsøk på å øke spyttsekresjonen for å nøytralisere effekten av syren i magesekken. Det er viktig at hester, og spesielt unghester, har tilstrekkelig sysselsetting inkludert grovfôr slik at uønsket atferd ikke oppstår.

3.2.10 Kompetanse

Det er i dag gode muligheter for å skaffe seg kompetanse i hold og bruk av hest. Norsk Hestesenter tilbyr kurs for både profesjonelle og hobbyutøvere innen travsport og riding. Mange videregående skoler tilbyr yrkesutdanning med fagbrev i arbeid med hest, deriblant hovslagerutdanning. På universitets- og høgskolenivå tilbys også utdanning innen hestefag. Rideskoler har stor betydning for å gi unge brukere kompetanse i hold og bruk av hest. Det er viktig at hestens velferd vektlegges i all undervisning om hold og bruk av hest.

Rådets vurdering

- For å dekke hestens sosiale behov og for å redusere forekomsten av kjedsomhet og uønsket atferd, bør hester i størst mulig grad holdes i grupper og/eller tilbys stimulerike miljøer. Hester som ikke fungerer i sosiale grupper, må tas ut av gruppen.
- Hester som står enkeltvis inne på boks eller spiltau, bør holdes i gruppe ute på dagtid.
- Ved utendørs hold vil tilgang til ly være viktig for beskyttelse mot sol, nedbør og vind. Liggeplass på varmeisolerende underlag er nødvendig i den kalde årstiden.

- Det er viktig at hestene får tilstrekkelige mengder grovfôr av god kvalitet, og at behovet for næringsstoffer, vitaminer og mineraler dekkes.
- Alle hester skal ha adgang til beite i løpet av sommerhalvåret.
- Hester foretrekker å drikke vann fra bøtte fremfor drikkekar, og lavt vanninntak er satt i sammenheng med kolikk.
- Separasjon av føll og mor bør gjennomføres på en skånsom måte.
- Temming og trening er tidkrevende arbeid som må gjennomføres med tålmodighet, belønning og respekt. Ufysiologiske treningsmetoder som Rollkur bør forbys.
- Hester som åpenbart blir stresset av konkurranser og intensiv bruk bør brukes til andre formål.
- Alt utstyr skal tilpasses den enkelte hest slik at skader unngås, og skoing skal utføres av kvalifisert personell.
- Halsrem for å hindre hester i å utøve krybbebiting/luftsluking bør forbys.
- Bruk av tungestropp bør forbys.

3.3 Medisinsk behandling ved spesielle tilstander

3.3.1 Generelle betraktninger

Behandling av sykdom og skader hos hest byr ofte på vanskelige etiske avveininger. Hesten er prisgitt eierens og veterinærens valg i spørsmålet om behandling skal iverksettes og om valg av metoder. I følge dyrevelferdsloven skal dyr beskyttes mot unødige påkjenninger og belastninger. Eier har alltid det primære ansvar for at hesten får adekvat behandling.

Veterinæren har ansvar for å gi eieren et best mulig beslutningsgrunnlag, hvor både de medisinsk faglige, etiske og økonomiske problemstillinger må drøftes.

Ved valg av behandling og metode er det ikke nok at veterinæren har kjennskap til gode behandlingsmetoder og eventuelt gode tekniske ferdigheter, eller at eieren har lyst og råd til å betale det som forlanges for å få dyret behandlet. Både eier og veterinær må også foreta en dyreetisk vurdering av hva som best ivaretar hesten, fordi den har egenverdi, slik dyrevelferdsloven legger til grunn. Ved valg av behandling må det som er til det beste for hesten veies mot dets nytte- eller følelsesverdi for eieren. Dyrene kan risikere å komme i krysspress mellom dyreeierens følelser og betalingsevne på den ene siden og veterinærenes faglige og økonomiske interesser på den annen. Ikke alle hensyn og avveininger som gjelder dyrevelferd og valg av behandling kan reguleres gjennom formelle lover og forskrifter.

Etiske normer og vurderinger er ikke statiske størrelser. Samfunnets forståelse av hva som er akseptabelt og ikke, er i kontinuerlig endring. Det er ikke mulig å sette faste grenser for hvilken behandling som bør/kan iverksettes overfor dyr. Et minimumskrav er at behandlingen er i samsvar med gjeldende lovregulering på området. Ofte er lovbestemmelsene utformet slik at det er rom for skjønn. Det er her den etiske debatten må komme inn som korrektiv og rettesnor.

I den nye Dyrevelferdsloven heter det i paragraf 3: "Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger." Både eier og veterinær er dermed pålagt å vurdere om en planlagt diagnostisk utredning/behandling medfører unødig lidelse. Dilemmaet er å definere begrepet unødige påkjenninger og belastninger (lidelser). Paragrafen legger til grunn et klart krav om å ta prinsippet om føre vår alvorlig.

Det er prisverdig at veterinærmedisinen nå har utviklet så mye kunnskap om medisinske muligheter at avanserte diagnostiseringsmetoder og behandlingalternativer er tilgjengelige.

Kunnskap og nye behandlingsmetoder er generelt et stort gode, men det er ikke gitt at alle nye behandlingsmetoder bør tas i bruk i enhver sammenheng. Ny kunnskap og nye behandlingsmetoder bør underlegges en etisk vurdering og konsekvensanalyse før praktisk anvendelse. I visse tilfeller vil det være riktig å avlive hesten fremfor å utsette den for sterke eller vedvarende påkjenninger i behandlingsperioden.

Det finnes ikke noe enkelt og evigvarende svar på disse spørsmålene, men de er så viktige for både dyreeiere, veterinærer og ikke minst for dyrene, at dette bør debatteres i lys av gjeldende etiske normer til enhver tid. De umælende dyrs interesser må hele tiden være i sentrum. Debatten må sikre at hesters velferd ikke blir et offer i et krysspress mellom eierens ønsker om for eksempel prestasjonsresultater og veterinærens faglige og økonomiske ambisjoner.

I forlengelsen av disse generelle betraktningene omtales noen enkeltlidelser der etikken bør tillegges spesiell vekt.

3.3.2 Leddinjeksjoner

Konkurranshester utsettes for store belastninger, spesielt på ledd- og seneapparatet. Mange aktive konkurransehester behandles med injeksjoner i ledd. Det er viktig å gi hesten mulighet til å restituere helt etter slik behandling før en fortsetter den intensive bruken. I motsatt fall blir behandlingen kun symptomatisk med høy risiko for tilbakefall. Mangelfull helbredelse etter en overanstrengelse vil etter hvert føre til forkalkninger i leddene med varige forandringer. Stevneveterinærene skal gi startforbud for hester som er halte, men kan ikke fange opp de individene som holdes ”på beina” ved hjelp av hyppig behandling. Disse lidelsene innebærer som regel ikke at hesten bør avlives av dyrevelferdsmessige hensyn, men at hesten ikke lenger er egnet til intensiv trening/bruk og konkurranser.

3.3.3 Kronisk sykdom

Behandling av kroniske sykdommer, som blant annet hormonelle sykdommer og kroniske lidelser i bevegelsesapparatet og luftveiene, er problematiske med hensyn til dyrevelferden. Hensynet til dyrets livskvalitet på kort og lang sikt bør være avgjørende for valg av behandling, og avliving kan i enkelte tilfeller være det beste alternativet. Noen hester plages store deler av sommerhalvåret på grunn av sommereksem. Kroniske seneskader og forkalkninger kan føre til at hester markerer halthet ved selv moderate anstrengelser år etter år. Forfangenhet er en smertefull og ofte kronisk tilstand. Å finne riktig tidspunkt for når man bør velge avliving fremfor videre behandling av hester med kroniske plager er vanskelig, og hvert enkelt tilfelle må vurderes individuelt. Plagene som hesten har må veies opp mot den livskvaliteten eier og veterinær mener den har. Har hesten betydelig flere dager med god livskvalitet enn dager med noe redusert livskvalitet, vil det være forsvarlig å la hesten leve. For hester med kroniske smerter i beina har haltfrihet i skritt vært brukt som et kriterium for at det kan være forsvarlig å la hesten leve. Men hesteeieren må uansett tilpasse bruken av hesten slik at den ikke opplever kroniske smerter.

3.3.4 Krybbebiteroperasjon

Tidligere var det relativt vanlig å operere hester som var krybbebitere/luftslukere. Operasjonen gikk ut på å fjerne åtte muskler på undersiden av halsen. Inngrepet hindret de fleste hestene i å utføre den uønskede atferden. I dag vet vi at årsaken til at enkelte hester blir krybbebitere/luftslukere i stor grad skyldes et stimulifattig miljø, og det er viktig å unngå utvikling av atferden ved å sikre hestene tilstrekkelig aktivisering. Det er ikke vist at krybbebiting/luftsluking gir økt risiko for sykdom, og inngrepet bør derfor etter Rådets syn ikke utføres.

3.3.5 Kastrering

Hingster er ofte vanskelige å håndtere dersom det er brunstige hopper i nærheten. Mange hingster blir kastrert for å gjøre hingsten mer håndterlig og anvendelig. Enkelte hingster kan imidlertid fungere meget godt hele livet uten å bli kastrert. Siden hester er store og sterke individer vil kastrering ofte være å betrakte som et sikkerhetstiltak både overfor andre hester og overfor mennesker. Hingster må ofte oppstalles individuelt både innendørs og utendørs, mens kastrering gjør det lettere å holde hesten sammen med andre hester, for eksempel i luftegårder og på beite.

3.3.6 Avliving og slakting

Hester avlives enten med skudd mot hjernen og blodtapping, eller med avlivingsmedisin. Ved avliving er det alltid en risiko for at hesten utsettes for redsel og smerter. Det er derfor viktig at personer som skal gjennomføre en avliving har tilstrekkelig kompetanse og at vedkommende er fortrolig med utstyret/medikamentene som skal brukes. Mange hester blir avlivet av veterinær med avlivingsmedisin, og det er viktig at avliving tillegges tilstrekkelig vekt under utdannelsen. Det er viktig at personer som skal skyte en hest har tilstrekkelig kunnskap om våpenbruk, ammunisjon og hesters anatomi for å sikre korrekt treffsted. Det er viktig at hester ikke opplever unødig frykt under håndteringen på slakteri.

3.3.7 Veterinærens ansvar

Ved behandling av syke hester er det viktig at veterinæren bidrar til at behandlingen som iverksettes er til det beste for hesten og dens eier. Dyreeierne skal gis informasjon om de behandlingsmulighetene som finnes, og hvilke økonomiske implikasjoner dette vil ha. Dyreeier skal gis et så godt beslutningsgrunnlag som mulig for å velge en behandling som sikrer god livskvalitet for dyret. Veterinærene skal være bevisst på å yte så god behandling som mulig innenfor de rammene man blir enig om. Det er viktig at veterinærer er bevisste sine faglige begrensninger, og at de om nødvendig henviser pasienten videre, også der hvor eier ønsker en annen vurdering.

Rådets vurdering

- Ved behandling av sykdommer og skader er det viktig at hestens velferd settes i sentrum, og at det gis tilstrekkelig med tid til helbredelse.
- Ved behandling av kronisk sykdom er det viktig å avslutte behandlingen og velge avlivning når hesten har flere dager med dårlig livskvalitet enn dager med god livskvalitet.
- Krybbebiteroperasjon bør forbys.

4 Lovverket

5.1 Lov om dyrevelferd (LOV 2009-06-19 nr 97)

§ 3. Generelt om behandling av dyr

Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

§ 25. Avl

Avl skal fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse.

Det skal ikke drives avl, herunder ved bruk av genteknologiske metoder, som:

- a) endrer arveanlegg slik at de påvirker dyrs fysiske eller mentale funksjoner negativt, eller som viderefører slike arveanlegg,*
- b) reduserer dyrs mulighet til å utøve naturlig atferd, eller*
- c) vekker allmenne etiske reaksjoner.*

Dyr med arveanlegg som nevnt i andre ledd, skal ikke brukes i videre avl.

Kongen kan gi nærmere forskrifter om avl av dyr i strid med prinsippene i denne bestemmelsen.

Rådet for dyreetikk vurderer paragrafen som regulerer husdyravl i dyrevelferdsloven som god og tilstrekkelig streng. Disse bestemmelsene vil neppe ha konsekvenser for dagens hesteavl.

5.2 Forskrift om velferd hos hest FOR 2005-06-02 nr 505

§ 1. Formål

Formålet med forskriften er å legge forholdene til rette for god helse og trivsel hos hest og sikre at det tas hensyn til hestens naturlige behov. Formålet med bestemmelsene i § 6 er i tillegg å sikre betryggende dokumentasjon av hest for å sikre god folkehelse.

§ 4. Generelt

Ved alt hold og bruk av hest skal det tas hensyn til hestens adferdsmessige, sosiale og fysiologiske behov, og hesten skal beskyttes mot fare for unødig stress, smerte og lidelse. Det skal legges til rette for at hest kan holdes i grupper der beite inngår.

§ 22. Mosjon

Alle hester skal sikres mulighet for daglig mosjon og uteliv i egnet luftegård eller på beite.

Hester som står oppstallet i boks, skal ha daglig trening eller sikres mulighet for fri bevegelse i minst 2 timer per dag. Hester som står oppbundet, skal i tillegg til eventuell daglig trening sikres mulighet for fri bevegelse og mosjon i minst 2 timer per dag. Kravet om fri bevegelse gjelder ikke dersom helsemessige forhold hos hesten eller vær og føreforhold tilsier noe annet.

I tillegg til ovennevnte krav, stiller forskriften krav til kunnskap, fôr og vann, tilsyn, klima, dagslys og kunstig belysning, lavt støynivå, brannsikring, lufting, hovpleie etter behov, renhold, tilstrekkelig størrelse på døråpninger, bokser og spiltau og tilgang til leskur ved utendørs hold i vinterhalvåret. Det er viktig at boksen og spiltauet er store nok til at hestene kan ligge i naturlig liggstilling, og dette innebærer mulighet til å kunne ligge flatsides. I Danmark er det fra 2011 forbud mot oppbinding på spiltau mer enn to timer per døgn. I Sverige er maksimal oppbindingstid på spiltau 16 timer per døgn, og spiltau er forbudt i nybygg.

5.3 Forskrift om forbud mot doping av hest FOR 2007-03-01 nr 231

§ 1. Formål

Forskriften skal fremme god velferd for hester som deltar i konkurranser og prestasjonsprøver, herunder bidra til å beskytte hester best mulig mot skade, smerte og annen lidelse som følge av doping.

§ 4. Forbud mot deltakelse

Dyreholder skal ikke la en hest delta i konkurranse eller prestasjonsprøve dersom deltakelsen vil være dyrevernmessig uforsvarlig på grunn av at hesten har fått behandling. Dersom det påvises virksomme rester etter eller virkninger av behandling i eller på hesten på deltakelsestidspunktet, skal tiden som har gått siden behandlingen, ikke ha betydning for forsvarlighetsvurderingen.

Forbudet etter første ledd gjelder selv om behandlingen ikke har påvirket hestens prestasjonsevne.

Forskriften er svært viktig for å hindre at konkurransehester utsettes for belastninger og påkjenninger på grunn av doping.

Andre uttalelser fra Rådets som angår hest:

Dagens husdyravl i et etisk perspektiv (juni 2009)

Kastrasjon (juni 2001)

Grenser for etisk forsvarlig veterinærbehandling av dyr (mars 2000)

Dyrehold og ansvarshavendes egnethet (juni 1996)